

The project is co-funded by the European Union,
Instrument for Pre-Accession Assistance

Let's grow up together

Adriatic IPA

Cross Border Cooperation 2007-2013

USPOSTAVA ORGANIZACIJE PROIZVOĐAČA U RIBARSTVU

Zadar, 2016.

Izdavač:

Zadarska županija

Autor:

dr.sc. Lav Bavčević

Grafičko oblikovanje i tisak:

Zadarska tiskara, Vladka Mačeka 30, 23000 Zadar

Naklada: 1000 primjeraka

Uspostava organizacije proizvođača u ribarstvu

Sadržaj:

1. Zašto pokretati postupak prepoznavanja pravnih subjekata u ribarstvu OP?
2. Tko može imati razlog za pokretanje prepoznavanja u OP?
3. Zašto je projekt ECOSEA sadržavao projektni zadatak prepoznavanja OP za sitnu plavu ribu?
4. Zašto je izabrana Ribarska zadruža Omega 3
5. Kako je postavljen pilot projekt uspostave OP u ribarstvu na primjeru postavljanja procedure prepoznavanja RZ Omega 3 u OP.
6. Rezultati pilot projekta
7. Preporuke za prepoznavanje pravnog subjekta u ribarstvu u OP

UVOD

1. Zašto pokretati postupak prepoznavanja pravnih subjekata u ribarstvu OP?

Hrvatska je od 2013. postala članica EU i samim time je prihvatila Zajedničku ribarstvenu politiku (ZRP ili Common fisheries policy- CFP) kao vlastitu ribarstvenu politiku, odnosno Zajedničko uređenje tržišta (ZUT ili CMO) u ribolovu i akvakulturi kao mehanizam za postizavanje ciljeva ZRP.

Organizacije proizvođača (PO) u sektoru ribarstva i organizacije proizvođača u sektoru akvakulture ključne su za postizanje ciljeva ZRP-a i za osiguranje primjerenog upravljanje zajedničkim uređenjem tržišta(ZUT).

U okviru reforme ZRP 2014. smatralo se da je potrebna opsežna reforma zajedničkog uređenja tržišta, pri čemu bi tržišno usmjereni instrumenti izravno ili neizravno doprinosili postizanju glavnih ciljeva zajedničke ribarstvene politike. Radi suočavanja s prekomjernim ribolovom i neodrživim praksama te radi udaljevanja od proizvodnih strategija koje se temelje samo na količini, novim zajedničkim uređenjem tržišta, kako je bilo naglašeno u prijedlogu Uredbe o zajedničkom uređenju tržišta proizvodima ribarstva i akvakulture (COM(2011)0416), pružila bi se potpora:

- **jačanju uloge organizacija proizvođača i njihova zajedničkog upravljanja pravima pristupa te djelatnostima proizvodnje i marketinga;**
- tržišnim mjerama kojima se povećava pregovaračka moć proizvođača (u ribarstvu i akvakulturi), poboljšavaju prognoziranje, sprečavanje i savladavanje kriza na tržištu te jača transparentnost i učinkovitost tržišta;
- tržišnim poticajima i premijama za održive prakse; partnerstvima za održivu proizvodnju, iskorištavanje resursa i potrošnju; certificiranju (ekološka oznaka), promidžbi i informiranju potrošača;
- dodatnim tržišnim mjerama u pogledu odbacivanja ulova.

Stoga je potrebno ojačati organizacije proizvođača, njihove nadležnosti i pružiti potrebnu financijsku potporu kako bi im se omogućilo da imaju značajniju ulogu u svakodnevnom upravljanju ribarstvom, poštujući okvir definiran ciljevima ZRP-a.

Također je potrebno osigurati da njihovi članovi obavljaju aktivnosti ribarstva i akvakulture na održiv način, poboljšati stavljanje proizvoda na tržište, te prikupljati podatke o akvakulturi i povećati njihove prihode.

Prijedlog Europskog Parlament iz 2012. Godine naglasio je sljedeće elemente:

Jačanje organizacija proizvođača *kako bi im se omogućilo da imaju bitniju ulogu u svakodnevnom upravljanju ribarstvom djelujući u okviru određenom ciljevima zajedničke ribarstvene politike.* Nadnacionalne organizacije proizvođača ili udruge tih organizacija na nadregionalnoj razini trebale bi se poticati i po potrebi temeljiti na biogeografskim regijama te biti zamišljene kao partnerstva čiji je cilj stvaranje zajedničkih i obvezujućih pravila, određujući jednake uvjete za sve zainteresirane strane. One moraju i dalje poštovati pravila o tržišnom natjecanju te očuvati povezanost između pojedinačnih obalnih zajednica (uključujući predstavnike malog obalnog ribolova) te ribarstva i voda koje su iskorištavale u povijesti.

Zajednička uređenje tržišta ribarstva i akvakulture prepoznaje kao profesionalne organizacije sljedeće subjekte: proizvođačke organizacije, udruženja proizvođačkih organizacija i razne međustrukovne organizacije u ribarstvu i akvakulturi.

Danas, je registrirano više od 230 proizvođačkih organizacije u Europskoj uniji. Radi postizanja ciljeva zajedničkog uređenja tržišta, OP mogu provoditi mjere za opskrbu i marketing proizvoda svojih članova, poticati svoje članove kroz sheme certificiranja oznakama zemljopisnog podrijetla itd. Mogu promicati i strukovno osposobljavanje, korištenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija te različite radove u svrhu smanjenja utjecaja na okoliš uzrokovanih ribolovom ili akvakulturom.

Karta 1: Proizvođačke organizacije

2. Tko može imati razlog za pokretanje prepoznavanja u OP u ?

Gospodarski ribolov u RH obavljaju ovlaštenici povlastice za gospodarski ribolov i ovlaštenici povlastice za mali obalni ribolov, alatima i opremom koji su upisani u povlasticu za ribolov. Povlastica se izdaje vlasniku plovila.

Više vlasnika ili ovlaštenika povlastice za gospodarski ribolov može osnivati novi pravni subjekt kao što su: zadruga, udruga ili dioničko društvo. U Hrvatskoj takav pravni subjekt može biti priznat u organizaciju proizvođača u ribarstvu ako zadovolji kriterije za prepoznavanje koji propisani europskim i hrvatskim propisima. Popis propisa koji se odnose na organizacije proizvođača u ribarstvu može se pronaći na stranicama Uprave ribarstva- Ministarstva poljoprivrede:

- <http://www.mps.hr/ribarstvo/default.aspx?id=664>

Udruženi ribari ili ribari koji se namjeravaju udružiti radi zajedničkog nastupa na tržištu proizvoda ribarstva imaju razlog za pokretanje analize mogućnosti i koristi od priznavanja u organizaciju proizvođača u ribarstvu. Da bi se priznavanje moglo ostvariti potrebno je utvrditi jesu li razlozi udruživanja u zajednički pravni subjekt sukladni ciljevima Zajedničkog uređenja tržišta EU (ZUT), odnosno ciljevima Zajedničke ribarstvene politike (ZRP) EU.

Sukladno Pravilniku o organizacijama proizvođača u ribarstvu i akvakulturi i međustrukovnim organizacijama (N.N. 46/15) Ministarstvo poljoprivrede će priznati organizaciju proizvođača u ribarstvu ako:

- je pravna osoba ili jasno izdvojeni dio pravne osobe osnovana na inicijativu proizvođača u ribarstvu **s namjerom zajedničkog nastupa na tržištu**
- ima poslovni nastan i sjedište na teritoriju Republike Hrvatske
- udovoljava odredbama članka 14. Uredbe (EU) br. 1379/2013 u pogledu uvjeta priznavanja i odredbama ovog Pravilnika
- ima:
 - minimalno sedam članova koji su vlasnici/ovlaštenici povlastice za gospodarski ribolov na moru uz uvjet da pojedini članovi organizacije proizvođača nemaju više od pedeset posto vlasničkog udjela u pravnim ili fizičkim osobama koje su navedene kao članovi ili
 - minimalno tri člana koji su vlasnici/ovlaštenici povlastice za uzgoj i/ili akvakulturu uz uvjet da pojedini članovi organizacije proizvođača nemaju više od pedeset posto vlasničkog udjela u pravnim ili fizičkim osobama koje su navedene kao članovi
- su dovoljno gospodarski aktivne

Kriteriji dovoljne gospodarske aktivnosti za OP u ribarstvu je utvrđen u člankom 5. istog pravilnika koji glasi:

„Organizacija proizvođača u ribarstvu je dovoljno gospodarski aktivna ukoliko se područje na koje se odnosi Zahtjev za priznavanjem odnosi na područje države, županije ili iskrainog mjesta, te ukoliko je unutar navedenih područja s obzirom na ukupni kapacitet aktivnih ribarskih plovila ili vrstu ili skupinu vrsta određenog proizvoda u tom području, ispunjen minimalno jedan od sljedećih uvjeta:

a) broj aktivnih ribarskih plovila kojima članovi organizacije proizvođača obavljaju djelatnost iznosi najmanje 5% ukupnog broja ribarskih plovila na području države ili 10% na području županije za koje se traži priznavanje ili

b) za vrstu ili skupinu vrsta proizvoda ribarstva za koju organizacija proizvođača traži priznavanje, organizacija proizvođača proizvodi odnosno iskrcava najmanje 15% od ukupno proizvedene količine na području države ili na području županije ili 30% na području iskrcajnog mjesta za koje se traži priznavanje, a koje je definirano posebnim propisom“.

Osim doprinosa koje OP daje ostvarivanju ZRP OP može ostvariti određene koristi ili interese za svoje članove. Ako postoji interes i ako se prihvatljivim mjerama može doprinijeti ciljevima ZUT mogu se ostvariti mogućnosti sufinanciranja mjera, aktivnosti i investicija kojima se želi ostvariti postavljene ciljeve. Mogućnost sufinanciranja mjera, aktivnosti i investicija koje su u skladu s ZUT-om i ZRP-om su određene Uredbom (EU) br. 508/2014 Europskog Parlamenta i Vijeća o Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo.

Sukladno Provedbenoj Uredbi 774/2014 RH je izradila Operativni program za pomorstvo i ribarstvo Republike Hrvatske za programsko razdoblje 2014-2020.

(<http://www.mps.hr/ribarstvo/UserDocsImages/EMFF/Operativni%20program%202014%202020/25112015/Operativni%20program%20za%20pomorstvo%20i%20ribarstvo%20RH%20za%202014.-2020..pdf>).

U Operativnom programu su utvrđeni ciljevi i mjere kojima će se za navedeno programsko razdoblje sufinancirati ribarstvo RH.

Kroz provedbu svojeg programa proizvodnje i trženja OP kojim ostvaruje postavljene ciljeve OP također može ostvariti slijedeće koristi ili interese:

- I. Za prve tri godine rada OP može ostvariti financijsku pomoć za provođenje vlastitog programa proizvodnje i trženja u maksimalnom iznosu od 3% prosječnog prometa kojeg su članovi ostvarili u prethodne tri godine. Također može ostvariti i pravo na sufinanciranje projekata/investicija koje su u skladu s Operativnim programom. Sufinanciranje projekata/investicija koje subjekti u ribarstvu mogu ostvariti osim maksimalnog iznosa, određeno je i maksimalnim postotkom na ukupnu investiciju. Organizacije proizvođača imaju pravo na 75% sufinanciranja što je 15 odnosno 25 indeksnih poena više od maksimalnog sufinanciranja koje mogu ostvariti zadruge ili poduzetnici u ribarstvu.
- II. Nadalje OP mogu (sukladno čl. 67 Uredbe 508/2014 i čl. 30. i 31. Uredbe 1379/2013.) aktivirati mehanizam potpore za skladištenje proizvoda ribolova koji u trenutku stavljanja na tržište nisu mogli postići utvrđenu inicijalnu cijenu. Iznos potpore može se dati za maksimalno 15% od ukupnih godišnjih količina dotičnog proizvoda i ne smije prelaziti 2 % prosječne godišnje vrijednosti proizvodnje stavljene na tržište od strane članova OP proizvođača u razdoblju od 2009. do 2011. Ako u tom razdoblju članovi OP nisu tržili s navedenim proizvodom uzimaju se prve tri godine proizvodnje za tog člana.

Osim sufinanciranja i potpora članovi OP mogu ostvariti i druge mogućnosti kojima mogu doprinijeti održivosti ribarstva i unaprjeđenju trženja proizvodima ribarstva.

- III. Sukladno (EU) Uredbi 1379/2013 država članica može učiniti pravila dogovorena unutar organizacije proizvođača obvezujućima za proizvođače koji nisu članovi organizacije i koji prodaju bilo koji od proizvoda unutar područja u kojem je organizacija proizvođača

reprezentativna. Proširenje bi trebalo biti odobreno od Europske Komisije. Istom Uredbom su utvrđeni i slijedeći uvjeti pod kojima država članica može proširiti takva pravila:

- OP treba biti osnovana najmanje godinu dana
- OP u državi članici treba biti reprezentativna za proizvodnju i trženje, uključujući, prema potrebi, aktivnosti malog opsega i zanatske aktivnosti,
- OP treba podnijeti zahtjev nadležnim nacionalnim tijelima
- pravila OP koja treba proširiti mogu se odnositi na bilo koju od mjera za organizacije proizvođača utvrđenih u članku 8. stavku 1. točkama (a), (b) i (c), članku 8. stavku 2. točkama (a) i (b) i članku 8. stavku 3. točkama od (a) do (e) EU Uredbe 1379/2013
- pravila se mogu proširiti pod uvjetom da poštuju pravila o tržišnom natjecanju iz poglavlja V. EU Uredbe 2379/2013

Reprezentativnost za OP u sektoru ribarstva, u smislu proširenja pravila na proizvođače koji nisu članovi OP se ostvaruje ako je njezin udio najmanje 55 % prodanih količina proizvoda o kojem se radi tijekom prethodne godine u području u kojem se predlaže proširenje pravila. Pravila koja treba proširiti na ne-članove primjenjuju se na razdoblje od 60 dana do 12 mjeseci.

- IV. Reforma ZRP regulirana je Uredbom (EU) 1380/2013. ZRP se vodi načelima dobrog upravljanja utvrđenim u čl.3 iste Uredbe među kojima je uzimanje u obzir regionalnih posebnosti, kroz regionalizirani pristup. U tom smislu su ustanovljena regionalna savjetodavna vijeća među kojima je i Regionalno savjetodavno vijeće za Sredozemlje (MEDAC). OP može biti član u MEDAC-u i na taj način aktivno doprinositi u kreiranju mjera provođenja ZRP na razini Sredozemlja.

Dokumenti koje je potrebno izraditi u procesu priznavanja OP

Udruženi gospodarstvenici i obrtnici u ribarstvu, koji namjeravaju pokrenuti postupak priznavanja u OP, trebaju izraditi potrebne interne dokumente te ih priložiti zahtjevu za priznavanje u OP.

Dokumenti koji se prilažu zahtjevu za priznavanje:

- dokaz o osnivanju/postojanju pravne osobe sukladno posebnom propisu koja podnosi Zahtjev za priznavanje organizacije proizvođača u ribarstvu
- popis članova organizacije proizvođača u ribarstvu
- statut organizacije
- pravila unutarnjeg funkcioniranja u skladu s načelima iz članka 17. Uredbe (EU) br. 1379/2013
- imena osoba koje su ovlaštene za zastupanje organizacije proizvođača
- dokazi o ispunjavanju uvjeta iz članka 14. za organizacije proizvođača Uredbe (EU) br. 1379/2013
- detaljne informacije o aktivnostima organizacije proizvođača uključujući područje aktivnosti i proizvode ribarstva za koje se traži priznanje
- obračun izdanih računa za proizvode ribarstva koji se odnose na prethodnu godinu od godine podnošenja Zahtjeva za priznavanje
- izjava ovjerena i potpisana od strane osobe ovlaštene za zastupanje koja je sastavni dio Zahtjeva za priznavanje iz Priloga Pravilnika o organizacijama proizvođača u ribarstvu i akvakulturi i međustrukovnim organizacijama (N.N. 46/15)
- bilanca stanja i račun dobiti i gubitka pravne osobe, osim u slučaju novoosnovane pravne osobe kada se dostavlja projekcija bilance i računa dobiti i gubitka

Priznata organizacija proizvođača potom ima obavezu izraditi Plan proizvodnje i trženja OP (uz ovaj plan preporuka je dostaviti i Financijski plan OP)

Sadržaj statuta OP:

Statut organizacije proizvođača je u osnovi prošireni statut već osnovanog udruženja gospodarskih ribara koje podnosi zahtjev za priznavanje. Statut OP donosi skupština OP.

Sadržaj Statuta OP donosi odredbe o:

- nazivu,
- sjedištu
- izgledu pečata,
- o zastupanju,
- o području djelovanja, djelatnostima te ciljevima organizacije proizvođača
- o unutarnjem ustrojstvu

Sadržaj Pravila o unutarnjem funkcioniranju OP:

Način donošenja „Pravila o unutarnjem funkcioniranju OP“ je načelno definiran u odredbama o unutarnjem funkcioniranju u okviru Statuta OP. Najčešće se donose na skupštini kao i statut. Sadržaj pravila o unutarnjem funkcioniranju OP donekle ovisi i o formi udruživanja koja je prethodila podnošenju zahtjeva za priznanje u OP. Općeniti sadržaj „Pravila o unutarnjem funkcioniranju OP“:

- Kada, gdje i kako su usvajana pravila koja se donose
- Reprezentativni proizvod/i ribarstva za koje/g se uređuje/u proizvodnja i trženje (vrsta/e) ili/i
- Područje dovoljne gospodarske na kojem se obavljaju trgovina ili iskrcaj i za koje se traži priznanje
- Načela (sukladno članku 17. Uredbe EU br. 1379/2013) prema kojima se donose pravila
- odredbe o izboru i opozivu likvidatora, te postupku s imovinom u slučaju prestanka organizaciji.
- Ime i ciljevi OP
- Ovlasti OP (u odnosu na eventualne prenosive koncesije u ribolovu, na kupovinu/najam/zamjenu licence, na prikupljanje članarina, na provedbu pravila)
- Sjedište OP
- Administrativna članarina
- Financije i računovodstvo
- Interventni fondovi OP
- Članstvo u OP
- Promjena vlasništva u tvrtkama članicama
- Prodaja ulova i proizvoda
- Ribolovna ograničenja
- Povreda pravila
- Donošenje plana proizvodnje i trženja
- Nadzorni odbor (broj članova i definicija zaduženja)
- Uprava (sastav uprave, izbor uprave, dužnosti uprave, naknada, uvjeti za izbor člana/ova uprave)
- Nadležnost za spor u OP

Sadržaj plana proizvodnje i trženja

Plan proizvodnje i trženja predstavlja najveći izazov u definiranju pozicija za priznavanje u OP. Upravo je zato bio i u središtu pozornosti ECOSEa pilot projekta uspostave OP u ribarstvu.

Plan proizvodnje i trženja je napravljen nakon podnošenja zahtjeva za priznavanje u OP, pa su osnovni podaci o OP u planu već prethodno obrađeni i izraženi. Osnovni podaci o udruženju gospodarskih ribara se navode na samom početku plana, a sadrže:

- Naziv organizacije proizvođača
- Priznavanje za vrstu
- Identifikacijski broj (broj registracije)
- Sjedište
- Broj članova (i plovila)
- Popis članova i plovila (CFR)
- Podatke o iskrancnom ulovu vrsta za koje se traži priznavanje, za posljednje tri godine
- Prikaz ukupnog iskrcaja ribe (t), količinu prodane ribe (t) i vrijednost prodane ribe, za posljednje tri godine
- Količina i vrijednost ukupnog iskrcanog ulova, prodaje i vrijednosti prodanih proizvoda za sve ulovljene vrste, svih članova OP.

Službeni podaci o ulovu i iskrcaju se mogu dobiti od Uprave ribarstva, na zahtjev podnositelja zahtjeva za priznavanje u OP.

Nastavak Plana proizvodnje i trženja koji je rezultat pilot projekta u okviru projekta ECOSEA ima slijedeći sadržaj:

- Uvod
- SWOT analizu sektora
- Plan proizvodnje
- Tržišna strategija
- Strategija OP
- Mjere za postizanje ciljeva sukladno članku 7. Uredbe (EU) 1379/3013.
- Tablični prikaz financijskog plana

Uvodni dio Plana proizvodnje i trženja sadrži prikaz u ribarstvu kojim se bave članovi OP. Prikaz daje usporedbu podataka o ulovu ciljanih vrsta za RH i za članove OP.

SWOT analiza sektora je u načelu već napravljena na razini Operativnog programa za ribarstvo, za zemlju članicu, za razdoblje 2014.-2020. Potrebno je samo izdvojiti dijelove analize koji se odnose na ribarstvo koje obavljaju članovi OP te ih specifično prikazati za OP.

Plan proizvodnje se temelji na proizvodima koje proizvode članovi OP i sama OP. Temeljni proizvod je ulovljena riba. Specifični proizvod jesu kvalitativne kategorije ulova kao i proizvodi koje OP može napraviti kroz proces dodavanja vrijednosti temeljnim proizvodima iz ulova (sortiranje, pakiranje, prerada, proizvodni standardi, oznake porijekla, prezentacija proizvoda na tržištu...). U planu proizvodnje se daje prikaz proizvoda i proizvodnje u tekućoj godini i procjena proizvodnje za slijedeću godinu.

Tržišna strategija sadrži smjernice za pozicioniranje na tržištu, razvoj novih proizvoda i prenošenje težišta na proizvode kojima se doprinosi održivosti ribarstva kojim se bave članovi OP.

Strategija OP se fokusira na proizvodnju i trženje proizvoda koji su u skladu s ZRP i ZUT i koji mogu doprinijeti održivosti ribarstva u očekivanim uvjetima donošenja novih mjera upravljanja resursima i kao i u uvjetima koji se očekuju na tržištu hrane gdje proizvodi trebaju očuvati ili povećati konkurentnost.

Miere za postizanje ciljeva sukladno članku 7. Uredbe (EU) 1379/3013. je prikaz izabranih mjera i specifičan opis načina na koji će se mjera provoditi u djelokrugu rada članova OP i OP.

Tablični prikaz financijskog plana je prikaz planiranog utroška financijskih sredstava koji su razdijeljeni po:

- ciljevima
- mjerama po svakom cilju
- očekivanom rezultatu

Utrošak financijskih sredstava je dodatno podijeljen na „Aktivnosti vlasnika projekta“ i na „Aktivnosti upravljanja projekta“ gdje je za svaku stavku dan opis prihvatljivog troška, iznos i pokazatelj kojim će se mjeriti učinak utrošenog novca.

3. Zašto je projekt ECOSEA sadržavao projektni zadatak prepoznavanja OP za sitnu plavu ribu?

SWOT analiza Operativnog programa za pomorstvo i ribarstvo Republike Hrvatske za programsko razdoblje 2014. - 2020., iz listopada 2015. godine, kao jednu od slabosti u području marikulture navodi *nepostojanje Organizacije proizvođača*. U istom Operativnom programu kroz 5. Prioritet Unije te kao posebni cilj navodi se da je ciljna vrijednost do 2023. godine u Republici Hrvatskoj imati 5 Organizacija proizvođača koje primaju potporu za planove proizvodnje i stavljanje na tržište.

Na samom početku provedbe projekta ECOSEA uvidom u projektni zadatak (WP 5) koji se odnosi na Modele održivog upravljanja jadranskog ribarstva, utvrdili smo da je u aktivnosti 5.3 predviđena uspostava prekograničnih modela upravljanja u ribarstvu za lokalne razine. Prema zadatku prijedlog je trebala napraviti regija Emilia Romagna, a druge regije su ga trebale provesti, odnosno testirati

Tu vrstu aktivnosti u Hrvatskoj nije bilo moguće provesti, u skladu sa propisima. U Republici Hrvatskoj se ribolovom u potpunosti upravlja s razine nadležnog ministarstva i nema zakonskog uporišta za delegiranje upravljanja na regionalnu razinu. Osim toga ribolovno more je podijeljeno na zone koje se ne poklapaju sa županijskim granicama na moru. Nadalje dijelovi ribolovne flote registrirani u jednoj županiji imaju slobodu, sukladno upisanim zonama u povlasticu za gospodarski ribolov, obavljati ribolov u svim županijama Republike Hrvatske. Zato bi primjena bilo kojeg plana upravljanja s regionalne, županijske razine bila nemoguća. Iz navedenih razloga također nije bilo moguće organizirati „co-management“ (*sudjelovanje u procesima upravljanja ribolovom*) s organizacijama proizvođača u županiji jer i kada bi one prihvatile provedbu modela za svoje članove to ne bi vrijedilo za ribare iz drugih županija. Takva primjena projektnog zadatka bi dakle bila nevjerođostojna i samim time neupotrebljiva za valjani rezultat projekta.

Imajući u vidu da je održivo upravljanje ribolovom od izuzetne važnosti za Republiku Hrvatsku, a k tome posebno važno za Zadarsku županiju, smatrali smo korisnim i važnim razvijati modele održivog upravljanja resursima uz sudjelovanje nositelja djelatnosti. Uključivanje nositelja djelatnosti u gospodarenje resursima je sastavnica i obnovljene Zajedničke ribarstvene politike EU koja naročito prepoznaje ulogu organizacija proizvođača (OP), ali i udruga i zadruga ako su postavljene na principima za prepoznavanje u organizaciju proizvođača. U Zadarskoj županiji djeluje nekoliko

priznatih ribarskih zadruga koje imaju uvjete za pokretanje postupka priznavanja u OP i koje su dovoljno velike za provođenje pilot programa.

Smatrali smo korisnim i potrebnim uključiti ribare Zadarske županije u projekt ECOSEA u duhu održivog upravljanja čime bi stekli uvid u mogućnosti i prednosti upravljanja ribolovom uz vlastito učešće. S druge strane to se nije moglo napraviti u suprotnosti s propisima Republike Hrvatske pa je zato bilo potrebno napraviti izmjene u samom projektu:

a) Imajući u vidu da je ribolov u Zadarskoj županiji u najvećem dijelu okrenut prema ribolovu na sitnu plavu ribu te da su priznate ribarske zadruge interesna udruženja ribara koji uglavnom love sitnu plavu ribu.

b) Imajući u vidu da je RH u izradi plana upravljanja za sitnu plavu ribu koji je tada bio u posljednjoj fazi izrade.

c) Imajući u vidu da je EU kao članica GFCM prihvatila izradu plana upravljanja za sitnu plavu ribu za Jadransko more, odnosno za zonu GSA 17.

d) Imajući u vidu da nije poznata primjena općeg modela upravljanja na specifičnosti pojedine organizirane skupine ribara koji i kako bi se iste mogle korigirati kroz „co-management“

Predložili smo izmjene u projektnom zadatku 5.3:

- Uključiti jednu ribarsku zadrugu u program edukacije i pripreme za registraciju u organizaciju proizvođača i za mogućnosti koje proizlaze iz primjene „co-managementa“ u okviru plana ulova i pravila organizacije koja teže održivosti u ribolovu.
- Kroz isti postupak natjecanja, zadrugu uključiti u radni zadatak koji se odnosi na tehničku pomoć, koja bi se provodila kroz educirano uzimanje uzoraka za analizu.
- Kroz jedan od radnih paketa angažirati eksperta koji bi trebao obučiti ribare za uzimanje uzoraka, koji bi analizirao uzorke i usporedio bi ih s podacima u nacionalnom planu upravljanja.
- Uzimanje uzoraka, analize podataka o uzorcima kroz edukativne radionice i prijedlozi za mjere upravljanja (pored mjera koje se donose planom upravljanja za teritorijalno more) trebaju rezultirati modelima „co-managementa“ koji mogu doprinijeti održivom ribarstvu.
- Takvo dobiveni modeli bi predstavljali rezultat odnosno prijedlog iz projekta za neke oblike upravljanja resursima kroz „co-management“.

Dakle, u travnju 2014. godine kada je Zadarska županija započela proces nabave u okviru radnog paketa 5 projekta ESCOSEA u kojem je planirano uvođenje reprezentativne ribarske zadruge u organizaciju proizvođača u ribolovu sitne plave ribe, u Republici Hrvatskoj nije postojala niti jedna prepoznata organizacija proizvođača u tom sektoru.

Uspostava modela za osnivanje organizacije proizvođača za Jadransko more za ulov sitne plave ribe se temelji na ciljevima organizacija proizvođača (OP) zadanim u Uredbi europskog parlamenta i vijeća (1379/2013) i zajedničkom uređenju tržišta proizvodima ribarstva i akvakulture, izmjeni Uredbe br. 1184/2006 i (EZ) br. 1224/2009 i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 104/2000).

Bitno je za napomenuti da u tom trenutku nije postojao Pravilnik o organizacijama proizvođača u ribarstvu i akvakulturi i međustrukovnim organizacijama. U to vrijeme Pravilnik je bio u izradi, a Ministar ga je potvrdio tek 15. travnja 2015. godine. Pravilnik propisuje kriterije priznavanja Organizacije proizvođača u Republici Hrvatskoj i njime se osigurava provedba gore navedenih Uredbi.

4. Zašto je izabrana Omega 3

Okosnica radnih paketa 5 projekta ECOSEA bila je ribarska zadruga koja je trebala osigurati logistiku za prikupljanje potrebnih podataka o ribolovnom naporu, floti, prvoj prodaji te je prikupljati uzorke iz ulova.

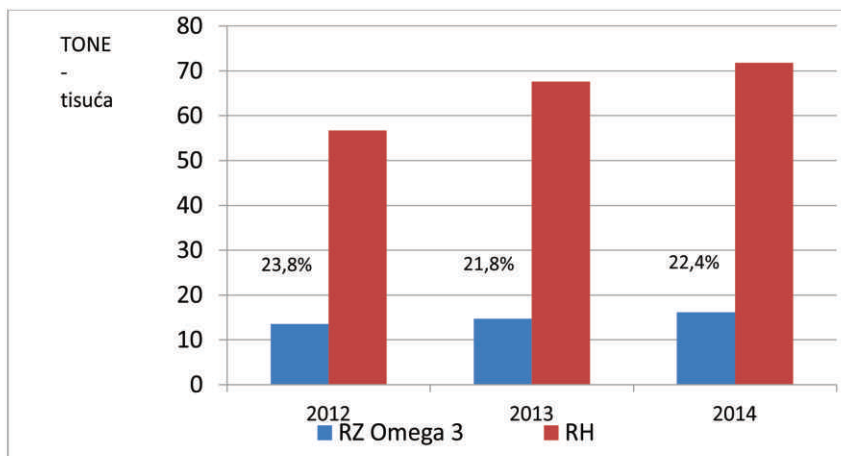
Zadruga Omega 3 je svojom vlasničkom strukturom jedina zadovoljavala potrebe Projekta te za nju nije bilo potrebno provoditi nabavu već je bio dovoljno iskazati interes za ulazak u Projekt.

Proces prepoznavanja organiziranih ribara u organizaciju proizvođača (PO) ima polazište u pravnom entitetu organiziranih ribara. Odabrana Ribarska Zadruga (RZ) „Omega3“ ima tradiciju, proizvodni kapacitet i poduzetničku inicijativu potrebnu za izradu pilot projekta prepoznavanja Ribarske zadruge u PO. Proces prepoznavanja ima uporište u zakonodavnom okviru Europske zajednice (EZ) i Republike Hrvatske RH (REG.(EU) No 1379/2013; REG. (EU) No 1380/2013; REG. (EU) No 1418/2013; REG. (EU) No 1419/2013; Comm. Rec. 2014/117/EU; REG. (EC) No 2508/2000; REG. (EU) No 508/2014; Zakon o morskom ribarstvu (»Narodne novine« br. 81/2013, 14/2014 i 152/2014); Pravilnik o organizacijama proizvođača u ribarstvu i akvakulturi i međustrukovnim organizacijama. (N.N. 46/2015).

Ribari RZ „Omega 3“ obavljaju ribolov na geografski ograničenom području (GFCM GSA 17), u ribolovnim vodama RH koje su podijeljene u administrativne zone. Teritorijalne vode čine zone A-D, dok su zone H-K u ZERP-u koji se ne primjenjuje na zemlje članice EU. To područje predstavlja donekle poseban ekosustav na kojem ribolov obavlja ograničena i registrirana flota i gdje su prikupljeni relativno dobri podaci o stanju ribolovnih resursa s obje strane Jadranskog mora.

Ribari RZ „Omega 3“ dominantno love sitnu plavu ribu s okružujućom mrežom plivarićom srdelarom. Glavne komercijalne vrste u ribolovu su Srdela (*Sardina pilchardus* 64,4% ulova) i Inćun (*Engraulis encrasicolus* 28,8 % ulova). Strategija ribolova ovisi o biološkim karakteristikama vrsta i o karakteristikama samog ulova.

Ulov ribara članova RZ „Omega 3“ ima značajan udio u cjelokupnom hrvatskom ribolovu, a posebno u ribolovu s plivarićom srdelarom, gdje sudjeluju s preko 20% u ukupnom nacionalnom ulovu male plave ribe (slika 1)

(Podaci: Ministarstvo poljoprivrede - Uprava ribarstva)

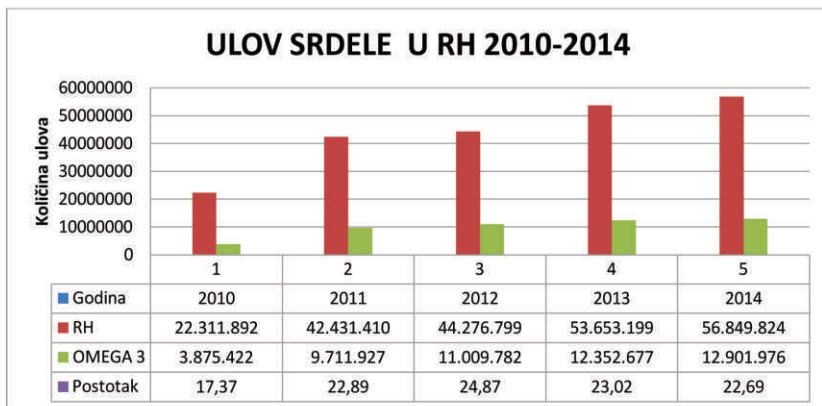
Slika1. Usporedni prikaz ulova male plave ribe u RH i RZ „Omega 3“. Postotak označava učešće ulova RZ „Omega 3“ u ukupnom ulovu RH.

Od 2015. počinje se primjenjivati u obavezi plan vaganja na iskrcaju, koji će rezultirati s potpunim razdvajanjem navedenih vrsta u statistici. S obzirom na visoko učešće srdele i inčuna u dosadašnjim ulovima ne očekuje se značajna promjena strukture ulova plivaricom srdelom. Članovi O3OP svoj ulov daju skupno na tržište putem sabirno distribucijskog centra u Benkovcu u sklopu RZ Omega 3 ili zbog nedostatka kapaciteta hladnjače svoj ulov trže direktno uz poštivanja pravila O3OP. Svi članovi svoj ulov mogu staviti na raspolaganje O3OP no organizacija još nema dostatne kapacitete za prihvatanje te se u proizvodnji i trženju poštuju opća pravila kojih se pridržavaju svi članovi. Matična luka svih članova je Kali i Zadar.

Plan proizvodnje O3OP

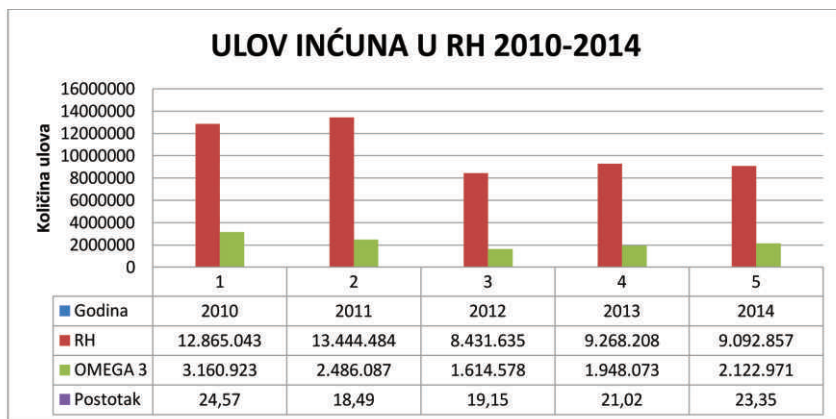
Plan proizvodnje O3OP se temelji na strateškoj odrednici proizvodnje „premium“ klase srdele koja podrazumijeva i maksimalni dnevni ulov po plovilu.

Premium kvaliteta je definirana posebnim protokolom i razaznavanjem ulazne i izlazne kvalitete ribe za koju se tako i može dobiti bolja cijena. To podrazumijeva da je riba propisno šokirana već na brodu u okviru manjeg ulova, dopremljena u pogon bez znakova krvarenja po škrgama i ima karakteristična prepoznatljiva svojstva propisana protokolima. Ograničavanjem ulova i povećanjem kvalitete teži se ka održivosti i obavljaju se pripreme za očekivane restrikcije u ulovu. Unatoč ovoj ulovno restriktivnoj mjeri kojom bi se trebao smanjiti ulov po plovilu, ovim planom se očekuje povećanje ulova srdele, koje se temelji na očekivanom povećanju broja članova zadruge.

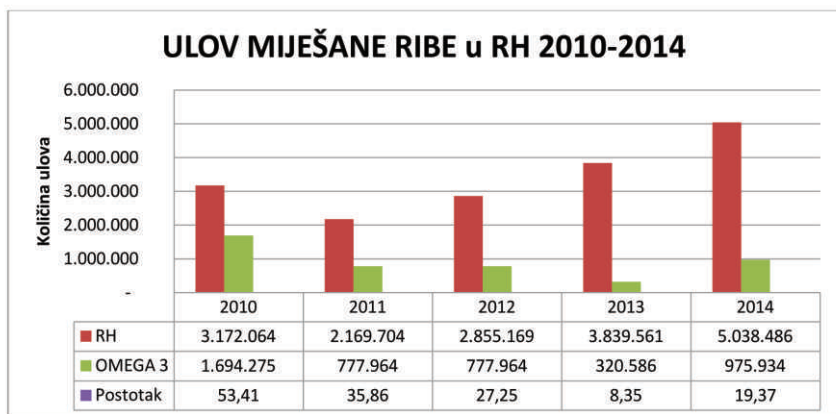
(Podaci: Ministarstvo poljoprivrede - Uprava ribarstva)

Slika 2. Usporedni prikaz ulova srdele u RH i RZ „Omega 3“. Postotak označava učešće ulova RZ „Omega 3“ u ukupnom ulovu RH.

(Podaci: Ministarstvo poljoprivrede - Uprava ribarstva)

Slika 3. Usporedni prikaz ulova inčuna u RH i RZ „Omega 3“. Postotak označava učešće ulova RZ „Omega 3“ u ukupnom ulovu RH.

(Podaci: Ministarstvo poljoprivrede - Uprava ribarstva)

Slika 4. Usporedni prikaz ulova miješane male plave ribe u RH i RZ „Omega 3“. Postotak označava učešće ulova RZ „Omega 3“ u ukupnom ulovu RH.

Strategija djelovanja O3OP

Zbog promicanja održivog ribarstva, O3OP planira smanjivanje ulova po brodu isto tako i zbog zahtjevnosti kvalitete proizvoda i neopremljenosti samih ribara(brodova) uvjetuju se manji ulov po brodu proizvoda.

Strateška odrednica je stvaranje i podizanje udjela proizvoda PREMIUM kvalitete. Isto je prepoznato u okviru SWOT analize, koju je izradio nezavisni stručnjak za ribarstvo kojeg je angažirala Zadarska županija u sklopu projekta ECOSEA, kao prilika kod uspostave bolje kvalitete „Premium“ i cijena za

ribare. Na ovo je potrebno definirati i danas sutra moguće brendiranje, licenciranje i promociju proizvoda ribarstva na ono uvelike zbog velikog broja javnih i privatnih standarda uvelike ovisi o tržištu u smislu odabira načina i tipa certificiranja.

Premium proizvodi se love u manjim količinama, ali postižu veću cijenu na tržištu u prosjeku 25-30% više. Takva je strategija u koleraciji sa održivim ribarstvom i razinom upravljanja te možemo reći da ribarska zadruga omega 3, organizacija proizvođača OPO3, ovakvom odrednicom daje svoj doprinos održivom ribarstvu.

Nameće se kao potreba edukacija ribara. Potrebno je da ribari kroz organizirane edukacije promjene mentalitet sa „što većeg ulova“ na „što kvalitetniji ulov – PREMIUM“.

5. Kako je postavljen pilot projekt uspostave OP u ribarstvu na primjeru postavljanja procedure prepoznavanja RZ Omega 3 u OP

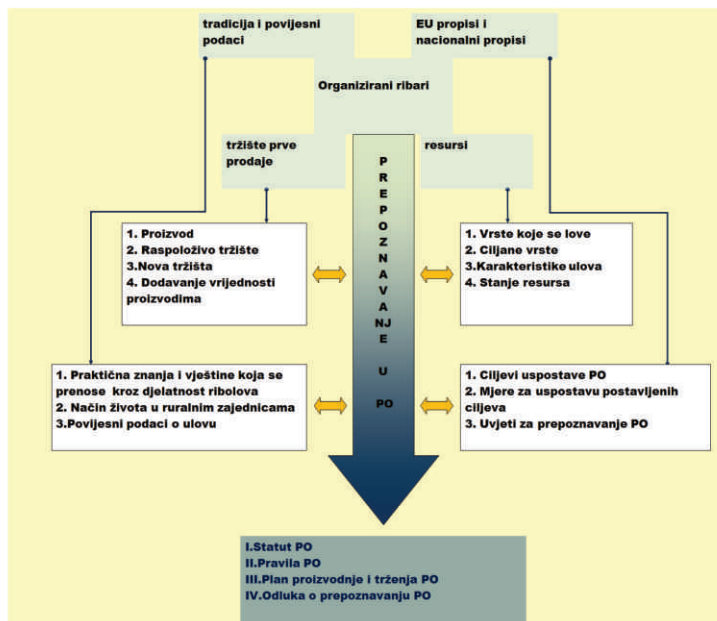
Članovi OP ribarske zadruge „Omega 3“ izraženo u najvećem dijelu obavljaju ribolov okružujućom mrežom plivaričom srdelarom što daje glavna obilježja i samoj zadrugi. Glavninu ulova kao i prihoda OP ostvaruje ulovom i trženjem srdele i inćuna, a ukupni ulov ovih vrsta značajno sudjeluje u ulovu ovih vrsta na nivou RH (cca 20%). RZ „Omega 3“ je svoj put prema OP započela samim udruživanjem članova u ribarsku zadrugu što je bilo podržano nacionalnim potporama i pred-pristupnim fondovima EU. Zahvaljujući iskorištenim mogućnostima RZ „Omega 3“ je ušla u proces priznavanja tehnološki i stručno pripremljena i spremna za daljnje korake u razvijanju prema suvremenoj OP.

Iz skupnih obilježja ulova članova RZ Omega 3 logično slijedi da su ciljne vrste za prijavu za priznavanje u OP srdela i inćun. Ulov sitne plave ribe je već nekoliko godina u fokusu GFCM i Europske Komisije te se provode različite aktivnosti koje vode u smjeru izrade regionalnog plana za Sjeverni Jadran (GSA 17) kao i višegodišnjeg plana upravljanja za pojedine vrste ili „ribolove“ za Sjeverni Jadran. U posljednje vrijeme, bez čvrstih znanstvenih podloga, arbitrarno su spojene GSA17 i GSA18. Tijekom proteklog razdoblja procjene stanja stokova kao i indikatori stanja stokova variraju za iste kalendarske godine, ovisno o metodama procjene odnosno ovisno o primjeni formalnih modela za procjenu stanja stokova. Međutim zajedničko je svim procjenama i ocjenama da su stokovi prelovljavani i da su u većem ili manjem prelovu. Sukladno tome daje kontinuirano se daje preporuka za smanjenje ribolovne smrtnosti. Provedba prijedloga upravljačkim mjera za smanjenje ribolovne smrtnosti za RH su članstvom u EU preneseni na Europsku Komisiju(EK). U međuvremenu RH surađuje s EK na izradi prijedloga za planove upravljanja sa stokovima sitne plave ribe u Jadranskom moru, pro aktivna je i prihvaća preporuke GFCM te ih uvodi u svoje propise. Predlažu se mjere upravljanja temeljene na ograničavanju ribolovnog napora kao i mjere ograničavanja ulova. Iznosi ulova na koje bi trebalo, prema nekim procjenama, reducirati ulov vode predmetna ribarstva u ekonomsko propadanje. Zato se iznalaze rješenja kojima bi se omogućilo da se kombiniranim mjerama očuva što je veći mogući broj ribara kao zalag za budućnost održivog ribolova.

U još uvijek nestabilnom zakonskom okruženju nije moguće utvrditi izravne mjere upravljanja koje bi se primijenile (prihvatile i eventualno nadopunile) izravno na upravljanje ribolovom članova OP. Umjesto toga pristupilo se traženju stimulativnih mjera za pomicanje ribolovne prakse prema održivosti i kreiranju proizvoda koji podržavaju takvu ribolovnu praksu. Najznačajnija podrška je dodavanje vrijednosti proizvodima kako bi članovi osigurali ekonomsku opstojnost i uz primjetnu redukciju samog ulova.

Osim prepoznavanja administrativno zakonskog okruženja bilo je potrebno odrediti ekološke i biološke karakteristike ulova. Poznato je naime da sve flote na Jadranu ne love jednaku strukturu ulova, bilo da se radi o vrstama ili o uzrasnim kategorijama za svaku pojedinu vrstu. Zato je kroz pilot projekt proveden monitoring ulova koji je omogućio prikaz strukture ulova koji je također specifično značajan za uspostavu održivosti izabranog segmenta ribolovne flote.

Preklapanjem trendova u zakonsko-administrativnom okruženju, kretanjima u znanstvenim procjenama stanja stokova te samim specifičnim obilježjima ulova moguće je suziti sadržaj mjera za postizavanje ciljeva OP na specifičnu situaciju. Postavljanje tijeka projektnog zadatka prikazano je na slijedećoj slici:

Slika 5: Hodogram, prepoznavanje o OP

6. Rezultati pilot projekta

Formalni rezultati pilot projekta jesu svi gore navedeni dokumenti kao i zahtjev za priznavanje te Odluka o priznavanju RZ „Omega 3“ u „RIBARSKU ZADRUGA OMEGA 3 - ORGANIZACIJU PROIZVOĐAČA“ - O3OP

Sadržajni rezultati projekta se mogu podijeliti u dvije skupine:

- Specifični ciljevi i mjere koji su rezultat općeg okruženja i posebnosti vezanih za proizvodnju članova OP
- Naučene lekcije koje se mogu prenijeti na druge OP

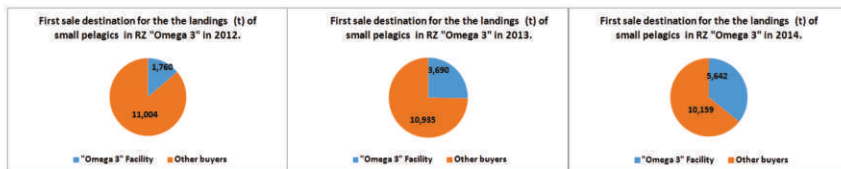
Specifični ciljevi i mjere koje donose temeljni dokumenti OP naslanjaju se karakteristike ulova. Količina ulova sitne plave ribe po pojedinim vrstama osim svoje reprezentativnosti koja daje pravo na priznavanja na nacionalnoj razini usmjerava i fokus održivosti kao i razvoj proizvoda za tržište (Slika 2. i Slika 3.).

Karakteristike ulova, dobivene monitoringom ulova, ukazuju na široke mogućnosti u nastupu na raspoloživim tržištima (Tablica 1.). Opća biološki pokazatelji ukazuju na usklađenost procjene s objavljenim rezultatima istraživanja stokova na razini GFCM i STECF-a. Podaci također pokazuju da je duljina ulovljenih srdele i inčuna iznadprosječna za Jadransko more, a analizom lovina je utvrđeno da su ulovi jedinki ispod dozvoljene mjere (Anex 3/Uredba(EU) 1967/2006) zanemarivi.

Tablica 1 . Prikaz osnovnih obilježja ulova članova OP.

Species	Duljina raspon u ulovu (cm)	Srednja duljina u ulovu (cm)	Raspon peacatura (Pcs/kg)	L_{inf} cm; k ; t_0
Srdela	11,5-17,5	13,93 ±0,93	30 pcs/kg (listopad, zona B) -64 pcs/kg (srpanj, zona E)	19,8; 0,167;-4,597
Inčun	10-17	13,68 ±1,22	36 pcs/kg (travanj, B zona) - 71pcs/kg (kolovoz, zona E)	19,08; 0,268; -1,996

Orijentacija OP na centralizaciji što veće dijela ulova članova i to na način da se prva prodaja za iste obavlja u vlastitom pogonu za preradu jedan je od stupova za koncentraciju ponude i kreiranje strateških proizvoda za tržište (Slika6.)

Slika 6. Prikaz povećanje udjela prve prodaje ulova članova RZ "Omega3" kroz vlastiti pogon od 2012. do 2014. godine.

Najvažniji specifični cilj kojim se želi doprinijeti održivosti ribolova i pozicioniranju na tržištu je povećanje visoko kvalitetnog proizvoda koji za sada dolazi na tržište kao pojedinačno duboko smrznuti proizvod. To se postiže i planira se postići:

- edukacijom ribara
- investicijom u opremu na plovilima
- investicijom u vozni park kojim se prikuplja riba na iskrajnim mjestima
- Investiranjem u opremu i u proizvodni kapacitet vlastitog pogona
- Standardizacijom proizvodnje (izrada procedura, unaprjeđenje slijedivosti, kontrola procesa)
- Analizom tržišta i promoviranjem proizvoda na tržištu

Naučene lekcije ovdje donosimo kao preporuke za priznavanje udruženih ribara u OP

7. Preporuke za pokretanje procesa priznavanja udruženih gospodarskih ribara u OP

- Upoznati Upravu ribarstva Ministarstva poljoprivrede s inicijativom za pokretanje procesa priznavanja udruženja ribara u organizaciju proizvođača u ribarstvu (OP)
- Zatražiti pomoć od kvalificiranih savjetnika (Savjetodavna služba)
- Napraviti analizu vlastitih podataka o ulovu i prihodima za članove buduće OP
- Podnijeti zahtjev na Upravu ribarstva za dostavu relevantnih podataka potrebnih za priznavanje udruženih ribara u OP. Podaci koji se u zahtjevu odnose se na vrste koje pretežno love članovi OP ili na popis plovila.
- Traženi podaci se odnose na članove udruženja koje aplicira za priznavanje u OP te na iskrcajno mjesto/luku, županiju ili državu što ovisi o razini za koju udruženje podnosi zahtjev za priznanje u OP.
- U procesu priznavanja planirati dvije do tri radionice s članovima udruženja
- Sadržaj radionica treba biti informativan i edukativan kako bi se dobilo na kvalificiranoj kreativnosti koja je nužna za iskorak prema poboljšanju rada i prema ciljevima ZRP. Na radionicama posebno je važno:
 - prikazati propise koji određuju okruženje za poslovanje OP
 - analizirati procese na razini regije i EU, koji se izravno i neizravno odnose na moguće promjene zakonodavnog okruženja u kojem će se razvijati OP
 - napraviti analizu stanja vrsta koje love članovi OP kao i stanja ekosustava u kojem obavljaju ribolov
 - analizirati prilike na tržištu proizvoda na koje će OP nuditi svoje proizvode i ukazati na snagu, slabosti, prilike i prijetnje na tržištu ciljanih proizvoda.
- Na radionice pozvati predstavnike Uprave ribarstva i Savjetodavne službe
- Utvrditi vlastite ciljeve u unaprjeđenju proizvodnje i u pozicioniranju na tržištu. Ciljevi trebaju biti usklađeni sa zadanim ciljevima ZRP i ZUT-a -Uredba (EU) 1379/2013.
- Utvrditi mjere kojima će se postići ciljevi.
- Mjere su u načelu razrada ponuđenih mjera u Uredbi (EU) 1379/2013 uz koje se donosi i plan financiranja provođenja tih mjera. Uz vrijednosti investicija i/ili troškova potrebno je jasno odrediti indikatore kojima se potvrđuje da je cilj postignut.

